

Wyrok z dnia 17 kwietnia 2009 r.

I UK 320/08

W sprawie z odwołania od decyzji dotyczącej ubezpieczenia społecznego rolników organem rentowym (art. 476 § 4 pkt 4 k.p.c.) jest Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) i to on jest pozwany, a nie jednostka organizacyjna KRUS, której kierownik albo inny pracownik, wydał z upoważnienia Prezesa KRUS decyzję w sprawach wymienionych w art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.).

Przewodniczący SSN Zbigniew Korzeniowski, Sędziowie SN: Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 17 kwietnia 2009 r. sprawy z odwołania Jacentego O. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 lipca 2008 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z 2 czerwca 2005 r., wydaną w imieniu Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, kierownik Placówki Terenowej KRUS w W. podlegającej Oddziałowi Regionalnemu KRUS w B.-B. (działając z upoważnienia Prezesa KRUS, co wyraźnie zaznaczono w treści decyzji) orzekł o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników w stosunku do ubezpieczonego Jacentego O. w zakresie ubezpieczeń emerytalno-rentowego, wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego, poczynając od 1 lipca 2001 r.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wyrokiem z 4 grudnia 2006 r. [...] oddalił odwołanie ubezpieczonego Jacentego O. od powyższej

decyzji organu rentowego - Prezesa KRUS. Sąd Okręgowy przyjął za bezsporne, że odwołujący się Jacenty O. (urodzony 14 lipca 1962 r.) od 15 sierpnia 1996 r. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy jako właściciel gospodarstwa rolnego o powierzchni 1,43 ha przeliczeniowych. Od 8 maja 2000 r. do 30 kwietnia 2002 r. odwołujący się był zatrudniony na podstawie umowy o pracę, zawartej z Jerzym S., na stanowisku kierowcy zaopatrzeniowca w wymiarze 1/4 etatu. Przez cały okres zatrudnienia jego praca polegała głównie na transporcie - własnym samochodem - butów, przyjmowaniu reklamacji i pakowaniu towaru. Ponadto od 1 maja 2001 r. odwołujący się podjął działalność gospodarczą, której przedmiotem były: pośrednictwo, handel, import-export oraz transport. Sąd pierwszej instancji uznał za niewiarygodne zawarte pomiędzy stronami stosunku pracy porozumienie z 1 maja 2001 r., zmieniające umowę o pracę w umowę o świadczenie usług akwizycyjnych, oraz nie dał wiary zeznaniom odwołującego się i jego pracodawcy Jerzego S., że zawarta przez nich umowa nie była umową o pracę, lecz umową cywilnoprawną o świadczenie usług akwizycyjnych. Dowody te (porozumienie z 1 maja 2001 r. zawarte na piśmie oraz zeznania osób zainteresowanych) Sąd Okręgowy ocenił jako sprzeczne z pozostałym zebrany w sprawie materiałem dowodowym, w tym przede wszystkim z dokumentami w postaci umowy o pracę, świadectwa pracy i zgłoszeń odwołującego się do ubezpieczenia społecznego z tytułu zatrudnienia pracowniczego.

Sąd Okręgowy - powołując się na treść art. 3a ust. 1 oraz art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jednolity: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) - uznał, że odwołanie ubezpieczonego nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż zaskarżona decyzja organu rentowego jest prawidłowa. Sąd Okręgowy ustalił i ocenił, że ubezpieczony od 8 maja 2000 r. do 30 kwietnia 2002 r. podlegał pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu, a fakt zatrudnienia na podstawie umowy o pracę stanowi przesłankę do wyłączenia go z ubezpieczenia społecznego rolników. W ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczony - podejmując pozarolniczą działalność gospodarczą w dniu 1 maja 2001 r. - był pracownikiem, i podlegał ubezpieczeniu pracowniczemu z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, słusznie zatem został wyłączony z rolniczego ubezpieczenia społecznego od 1 lipca 2001 r.

Apelację od powyższego wyroku wniósł ubezpieczony, zarzucając: 1) naruszenie art. 245 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c., poprzez odmowę Sądu dania wiary porozumieniu zawartemu 1 maja 2001 r. z Jerzym S., którego przedmiotem było świad-

czenie przez ubezpieczonego usług akwizytorskich, a także nieuwzględnienie faktu wystawienia przez odwołującego się kilkunastu faktur VAT na rzecz Jerzego S., oraz 2) naruszenie art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, poprzez jego niezastosowanie jako podstawy prawnej do uwzględnienia odwołania. Skarżący podniósł, że przyczyną wyłączenia go z ubezpieczenia społecznego rolników był ustalony przez Sąd fakt podjęcia przez niego pozarolniczej działalności gospodarczej oraz pozostawania w stosunku pracy. Tymczasem art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przewiduje, że osoba ubezpieczona w pełnym zakresie z mocy ustawy jako rolnik nieprzerwanie przez ponad 1 rok może podjąć pozarolniczą działalność gospodarczą, nie będąc pracownikiem. Jak wynika z porozumienia zawartego z Jerzym S., poczynając od 1 maja 2001 r. (czyli od daty podjęcia przez odwołującego się działalności gospodarczej) ubezpieczony świadczył usługi akwizytorskie, rozliczając się ze zleceniodawcą na podstawie faktur VAT, czyli w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, a nie - jak błędnie przyjął Sąd pierwszej instancji - jako zatrudniony pracownik, otrzymując wynagrodzenie z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę. Pomiędzy stronami umowy o pracę doszło do przekształcenia stosunku pracy w umowę o świadczenie usług w ramach prowadzonej przez ubezpieczonego działalności gospodarczej. W konsekwencji, spełniał on przesłanki do objęcia go rolniczym ubezpieczeniem społecznym na podstawie art. 5a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wyrokiem z 22 lipca 2008 r. [...] oddalił apelację. Sąd Apelacyjny stwierdził, że zaskarżony wyrok został wydany na podstawie prawidłowo ustalonego stanu faktycznego i nie narusza prawa materialnego. Przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie była kwestia, czy odwołujący się, podlegający od 1996 r. ubezpieczeniu rolniczemu w pełnym zakresie z mocy ustawy, po dniu 1 lipca 2001 r. - w związku z rozpoczęciem pozarolniczej działalności gospodarczej - podlegał nadal ubezpieczeniu społecznemu rolników, czy też ubezpieczeniu pracownicemu z tytułu pozostawania w zatrudnieniu na podstawie stosunku pracy u pracodawcy Jerzego S. Sąd Apelacyjny podzielił w tej kwestii ustalenia i oceny Sądu Okręgowego, że Jacenty O. od 8 maja 2000 r. podjął zatrudnienie na podstawie umowy o pracę zawartej z Jerzym S. na stanowisku kierowcy zaopatrzeniowca w wymiarze 1/4 etatu i zatrudnienie to kontynuował do czasu rozwiązania umowy o pracę, a więc do 30 kwietnia 2002 r. Sąd drugiej instancji uznał za chybiony zarzut apelacji dotyczący naruszenia przez Sąd pierwszej instancji art.

233 k.p.c. przy dokonywaniu ustalenia istotnych faktów. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji właściwie ocenił zgromadzony materiał dowodowy. W szczególności trafnie przyjął Sąd Okręgowy, że o pracowniczym charakterze spornego zatrudnienia odwołującego się świadczyły nie tylko umowa o pracę oraz świadectwo pracy, ale także szereg innych okoliczności, jak na przykład korzystanie przez niego z urlopu wypoczynkowego (co w przypadku świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej nie jest możliwe), objęcie go obowiązkowym pracowniczym ubezpieczeniem społecznym, opłacanie przez pracodawcę składek na to ubezpieczenie oraz odprowadzanie comiesięcznych zaliczek na podatek dochodowy od wynagrodzenia za pracę. Powyższe wnioski płyną również z dopuszczonych przez Sąd drugiej instancji, na podstawie art. 232 k.p.c., dowodów w postaci akt osobowych Jacentego O. oraz informacji Urzędu Skarbowego o uzyskaniu przez niego przychodu z tytułu wynagrodzenia za pracę w latach 2001 i 2002. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji słusznie odmówił wiarygodności zeznaniom zainteresowanych osób (samego odwołującego się i jego pracodawcy), a także porozumieniu z 1 maja 2001 r. Oceny tej nie zmieniają przedłożone przez apelującego faktury VAT wystawione na pracodawcę Jerzego S., ponieważ nie świadczą one o cywilnoprawnym stosunku łączącym apelującego z pracodawcą. Potwierdzają one, że również odwołujący się nie traktował swojego zatrudnienia jako stosunku cywilnoprawnego, w przeciwnym razie powinien on po wystawianiu tych faktur samodzielnie obliczać i przekazywać co miesiąc składki na ubezpieczenia społeczne od kwot odpłatności za usługi, czego nie czynił, pomimo obowiązku wynikającego z art. 17 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.). W ocenie Sądu drugiej instancji, gdyby odwołujący się nie pozostawał nadal w zatrudnieniu u Jerzego S., pracodawca przez okres roku nie odprowadzałby za niego składek na ubezpieczenia społeczne (od kwot odpowiadających wysokości wynagrodzenia za pracę), a on sam nie zgłaszałby w zeznaniach podatkowych dochodów z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę. Wszelkie próby tłumaczenia *ex post* takiego zachowania stron stosunku pracy - jako nieracjonalne - nie zasługują na uwzględnienie. Sąd Apelacyjny uznał za niepodważone ustalenia Sądu pierwszej instancji co do zatrudnienia wnioskodawcy na podstawie umowy o pracę w okresie od 8 maja 2000 r. do 30 kwietnia 2002 r.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny przyjął, że nie było podstaw prawnych do dalszego pozostawiania odwołującego się w ubezpieczeniu społecznym rolników, zgodnie z art. 5a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, albowiem niezbędną tego przesłanką było, aby rolnik podjął pozarolniczą działalność gospodarczą, nie będąc pracownikiem, której to przesłanki wnioskodawca nie spełnił.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, zaskarżając wyrok ten w całości.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawach: 1) nieważności postępowania apelacyjnego - ocenionej według art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. - ponieważ w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym „pозwana Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie miała organu powołanego do jej reprezentowania”. Pełnomocnik skarżącego podniósł, że przed Sądem pierwszej instancji pozwany miał reprezentanta, którym był Oddział Regionalny KRUS w B.-B., który występował w imieniu podległej mu Placówki Terenowej KRUS w W., jednak z początkiem 2008 r. uległy likwidacji Oddziały Regionalne i struktura organizacyjna pozwanego to obecnie Oddziały Wojewódzkie i podległe mu placówki w terenie. Od początku 2008 r. nie istniał już Oddział Regionalny pozwanego w B.-B., lecz istniała tam jedynie placówka terenowa, która była przez Sąd Apelacyjny powiadamiana o terminach rozpraw w dniach 17 stycznia 2008 r. i 27 marca 2008 r., w których uczestniczył przedstawiciel tej placówki i składał wnioski dowodowe, oraz o terminie rozprawy w dniu 22 lipca 2008 r., na którą nie zgłosił się już żaden przedstawiciel pozwanego. O terminach rozpraw przed Sądem Apelacyjnym nie był natomiast powiadamiany Oddział Wojewódzki pozwanego w K., „pod który” obecnie podlega placówka pozwanego w W., która wydała decyzję o wyłączeniu wnioskodawcy z ubezpieczenia społecznego rolników, będącą przedmiotem rozpoznania w niniejszej sprawie. Pełnomocnik skarżącego powołał się na postanowienie Sądu Najwyższego z 20 maja 1987 r., I CZ 59/87, LEX nr 8827 (dotyczące Państwowego Zakładu Ubezpieczeń), stwierdzając, że w przypadku, kiedy za pozwanego działał Oddział Wojewódzki, a w tym wypadku był to Oddział Regionalny w B.-B., to wszelkie pisma i orzeczenia sądowe adresuje się i doręcza bezpośrednio tylko do Oddziału Wojewódzkiego, tymczasem Sąd Apelacyjny wysyłał „wezwania o rozprawach” i przyjmował pisma skierowane do Sądu przez placówkę w B.-B., która jest równorzędna z placówką w W., „pod którą” podlega wnioskodawca terytorialnie. Pełnomocnik skarżącego podniósł, że stosownie do art. 133 § 2a k.p.c. wszelkie pisma, a więc i „wezwania o rozprawach”, jak również pisma

przedstawicieli pozwanego, powinny być kierowane na adres Oddziału Wojewódzkiego pozwanego w K., a nie można było zawiadamiać bądź nieistniejącego Oddziału Regionalnego w B.-B., bądź placówki w B.-B. i uwzględniać w sprawie wniosków dowodowych kierowanych przez nieuprawnionego do reprezentowania pozwanego przedstawiciela placówki w B.-B., który nie był umocowany do reprezentowania pozwanego. Ponadto, występowanie w charakterze pełnomocnika procesowego osoby, która nie może być pełnomocnikiem, oznacza brak należytego umocowania, powodujący nieważność postępowania stosownie do art. 379 pkt 2 k.p.c. Skoro wobec likwidacji Oddziału Regionalnego w B.-B. w rozprawach przed Sądem Apelacyjnym nie mógł występować przedstawiciel placówki w B.-B., a tymczasem był on obecny na rozprawach 17 stycznia i 27 marca 2008 r., składając wnioski dowodowe uwzględnione przez Sąd, to tym samym doszło do nieważności postępowania stosownie do art. 379 pkt 2 k.p.c.; 2) naruszenia przepisów postępowania, a mianowicie: a) art. 245 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c., przez odmowę przypisania mocy dowodowej porozumieniu zawartemu pomiędzy Jerzym S., prowadzącym działalność gospodarczą jako PPHU „D.” w S. oraz skarżącym Jacentym O., prowadzącym działalność gospodarczą jako „E.”, sprzedaż detaliczna i hurtowa obuwia, wyrobów skórzanych, odzieży oraz działalność agencyjna w tym zakresie, mocą którego od 1 maja 2001 r. skarżący na rzecz przedsiębiorstwa Jerzego S. świadczył usługi akwizytorskie, a zatem była to umowa o świadczenie usług, oraz nieuwzględnienie faktu związanego z wystawianiem przez skarżącego Jacentego O. jako prowadzącego przedsiębiorstwo „E.” faktur VAT na rzecz Jerzego S. jako prowadzącego PPHU „D.” za usługi akwizycyjne, co dowodziło, że skarżący w ramach prowadzonej działalności gospodarczej świadczył na rzecz Jerzego S. w okresie od 1 maja 2001 r. do 30 kwietnia 2002 r. wyłącznie usługi akwizytorskie, nie pracując w tym okresie u niego w ramach stosunku pracy wynikającego z umowy o pracę, która wobec tego trwała jedynie od 8 maja 2000 r. do 30 kwietnia 2001 r., a potem była to umowa o świadczenie usług akwizytorskich od 1 maja 2001 r. do 30 kwietnia 2002 r. Zdaniem pełnomocnika skarżącego w sprawie było sporne, czy w okresie od 1 maja 2001 r., kiedy to skarżący podjął działalność gospodarczą, do 30 kwietnia 2002 r., kiedy to ustała umowa zawarta między skarżącym a Jerzym S., skarżący wykonywał usługi na rzecz Jerzego S. na podstawie umowy o świadczenie usług akwizytorskich, czy też na podstawie umowy o pracę; b) art. 245 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. i art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., poprzez odmowę dania wiary przez

Sądy pierwszej i drugiej instancji porozumieniu dotyczącemu świadczenia przez skarżącego usług akwizytorskich na rzecz Jerzego S., w kontekście wystawiania faktur VAT, które były rozliczane w Urzędzie Skarbowym w W. i na podstawie których następowała w tym czasie zapłata przez Jerzego S. na rzecz skarżącego wynagrodzenia za świadczone usługi. Zdaniem pełnomocnika skarżącego, Sądy - wbrew treści art. 245 k.p.c. - „twierdzą odwrotnie niżli treść tego dokumentu, mimo że w drodze orzeczenia karnego nie zostało stwierdzone jego zafałszowanie, ani też Sąd nie zawiadomił organów ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa jego sfałszowania”; 3) naruszeniu prawa materialnego, a mianowicie art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jednolity: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), przez jego niezastosowanie jako podstawy prawnej uwzględnienia odwołania skarżącego, co nastąpiło przez niewłaściwe zastosowanie oraz błędną wykładnię tego przepisu.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i zniesienie postępowania odwoławczego toczącego się przed tym Sądem, oraz o przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach związanych z wniesieniem skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw i z tej przyczyny podlegała oddaleniu.

1. Najpoważniejszy zarzut kasacyjny dotyczył nieważności postępowania przed Sądem Apelacyjnym, co pełnomocnik skarżącego wiązał z brakiem należytej reprezentacji strony pozwanej w postępowaniu apelacyjnym. W szczególności pełnomocnik skarżącego podniósł, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym „pозwana Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie miała organu powołanego do jej reprezentowania”, a ponadto w jej imieniu występował pełnomocnik procesowy, który nie mógł być jej pełnomocnikiem, co oznaczało brak należytego umocowania. Pełnomocnik skarżącego twierdził przy tym, że nieważność postępowania wynikała z przesłanek wymienionych w art. 397 pkt 2 k.p.c. Przepis ten stanowi, że nieważność postępowania zachodzi, jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego, albo gdy pełnomocnik strony nie był należyście umocowany. W istocie zarzut

skargi kasacyjnej sprowadzał się zatem do tego, że w postępowaniu apelacyjnym strona pozwana nie miała organu powołanego do jej reprezentowania oraz że pełnomocnik strony pozwanej nie był należycie umocowany. W taki sposób skonstruowany zarzut jest bezpodstawny. Skarżący ani nie wykazał, że w postępowaniu apelacyjnym pozwany nie miał organu powołanego do jego reprezentowania, ani skutecznie nie podważył umocowania pełnomocników procesowych występujących w postępowaniu apelacyjnym w imieniu pozwanego (czyli skutecznie nie zakwestionował, że występujący w postępowaniu apelacyjnym pełnomocnicy procesowi zostali należycie umocowani). Rozważania dotyczące zasadności przytoczonego zarzutu należy poprzedzić ustaleniem, dokonany w oparciu o obowiązujące przepisy, kto jest pozwanym w sprawie dotyczącej ubezpieczenia społecznego rolników i kto może tego pozwanego reprezentować w postępowaniu sądowym.

W sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych jako strony występują przede wszystkim ubezpieczony i organ rentowy (niekiedy mogą też występować inne podmioty - por. art. 477¹¹ k.p.c. - co jednak nie dotyczy niniejszej sprawy). W sprawie dotyczącej ubezpieczenia społecznego rolników organem rentowym jest Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. I to on jest pozwanym w sprawie z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników. Wynika to jednoznacznie i w sposób niebudzący wątpliwości, bezpośrednio i wprost z art. 476 § 4 k.p.c., zgodnie z którym przez organy rentowe rozumie się: 1) jednostki organizacyjne Zakładu Ubezpieczeń Społecznych określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, właściwe do wydawania decyzji w sprawach świadczeń, 2) kolejowe jednostki organizacyjne, 3) wojskowe organy emerytalne oraz organy emerytalne resortów spraw wewnętrznych i sprawiedliwości, a także inne organy wojskowe i organy resortów spraw wewnętrznych i sprawiedliwości, a także 4) Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. W sprawie dotyczącej ubezpieczenia społecznego rolników organem rentowym nie jest zatem - jak to ma miejsce w przypadku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - jednostka organizacyjna Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, właściwa do wydawania decyzji w sprawie świadczeń, ale bezpośrednio sam Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, ponieważ to on jest organem rentowym, który wydaje decyzje w sprawach dotyczących ubezpieczenia społecznego rolników. Potwierdza to również ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Zgodnie z jej art. 36 ust. 1, Prezes KRUS wydaje decyzje w sprawach dotyczących, między innymi: podlegania ubezpieczeniu oraz ustania ubez-

pieczenia, a także wysokości należności z tytułu składek na ubezpieczenie; przedłużenia prawa do renty rolniczej szkoleniowej; ustalenia prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia i ich indywidualnego wymiaru; zawieszenia prawa do świadczeń, zawieszenia lub wstrzymania wypłaty świadczeń oraz wznowienia zawieszonych lub wstrzymanej wypłaty; zwrotu nienależnie pobranych świadczeń; przyznania odsetek za opóźnienie w wypłacie świadczeń; potrącenia składek na ubezpieczenie lub innych należności ze świadczeń z ubezpieczenia. Nie jest oczywiście możliwe, aby Prezes KRUS wydawał osobiście wszystkie decyzje w sprawach dotyczących ubezpieczenia społecznego rolników. Zgodnie z art. 36 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, Prezes KRUS może upoważniać do wydawania decyzji w sprawach, o których mowa w art. 36 ust. 1, pracowników KRUS. Każda decyzja w sprawach dotyczących ubezpieczenia społecznego rolników wydawana jest w imieniu i z upoważnienia Prezesa KRUS. Wydaje ją upoważniony pracownik - albo oddziału regionalnego albo placówki terenowej. W taki właśnie sposób została wydana decyzja z 2 czerwca 2005 r. o ustaniu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w stosunku do ubezpieczonego Jacentego O. w zakresie ubezpieczeń wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego i emerytalno-rentowego, będąca przedmiotem odwołania i rozpoznania w niniejszej sprawie. Decyzję tę wydał kierownik Placówki Terenowej w W. z upoważnienia Prezesa KRUS. Nie zmienia to jednak oceny, że przed sądem ubezpieczeń społecznych pozwanym w sprawie dotyczącej odwołania od decyzji Prezesa KRUS jest on sam jako organ rentowy (art. 476 § 4 k.p.c.), a nie jednostka organizacyjna KRUS, której kierownik (albo inny upoważniony pracownik) wydał - z upoważnienia Prezesa - decyzję w sprawach wymienionych w art. 36 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Organem rentowym jest zatem Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Twierdzenie pełnomocnika skarżącego, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym "pozwana Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie miała organu powołanego do jej reprezentowania", jest całkowicie chybione. W toku całego postępowania przed Sądem Apelacyjnym istniały i działały oddziały regionalne i placówki terenowe Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, które mogły - o czym szerzej w dalszych rozważaniach - reprezentować Prezesa KRUS w postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych.

Zgodnie z art. 36 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, od decyzji w sprawach, o których mowa w art. 36 ust. 1, a także w przypadku niewydania

decyzji, przysługuje odwołanie do sądu w terminach i na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników nie określa jednoznacznie, kto (jaka jednostka organizacyjna Kasy) reprezentuje Prezesa KRUS w postępowaniu sądowym. Kwestię tę reguluje art. 67 § 1 k.p.c., zgodnie z którym osoby prawne, inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne mające zdolność sądową dokonują czynności procesowych przez swoje organy albo przez osoby uprawnione do działania w ich imieniu. O tym, kto może działać w imieniu Prezesa KRUS jako pozwanego organu rentowego w procesie cywilnym (w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych), decydują przede wszystkim przepisy ustrojowe - czyli ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników, regulująca organizację Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, oraz akty wykonawcze do tej ustawy.

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników w art. 61 stanowi jedynie, że w ramach KRUS wyodrębnia się: 1) centralę, 2) oddziały regionalne, 3) placówki terenowe oraz 4) inne jednostki organizacyjne, a Minister właściwy do spraw rozwoju wsi, w drodze zarządzenia, po zasięgnięciu opinii Rady Rolników, nadaje Kasie statut, określając w nim wewnętrzną organizację Kasy. Aktualnie Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego działa na podstawie statutu, stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 10 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 maja 2008 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (Dziennik Urzędowy MRiRW Nr 10 poz. 12) oraz regulaminu organizacyjnego, nadanego zarządzeniem nr 134 Prezesa KRUS z dnia 13 sierpnia 2008 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (regulamin dostępny na stronach internetowych KRUS www.krus.gov.pl). W czasie, gdy toczyło się postępowanie apelacyjne (apelacja została wniesiona 18 stycznia 2007 r., rozprawy apelacyjne odbyły się 17 stycznia 2008 r., 27 marca 2008 r. oraz 22 lipca 2008 r., kiedy to został również wydany wyrok zaskarżony skargą kasacyjną), obowiązywało najpierw zarządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (Dziennik Urzędowy MPS Nr 1, poz. 1), a następnie zarządzenie nr 27 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 września 2007 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (Dziennik Urzędowy MRiRW Nr 25, poz. 36 ze zm.). Na podstawie tego ostatniego zarządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zostały wydane zarządze-

nie nr 133 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 13 listopada 2007 r. oraz zarządzenie Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nr 175 z dnia 13 grudnia 2007 r., obydwie w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (obydwie regulaminy dostępne na stronach internetowych KRUS www.krus.gov.pl).

Każdy kolejny statut Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego - poczynając od zarządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 26 lipca 2005 r. - przewidywał i przewiduje (w kolejnych wersjach § 2), że Prezes Kasy kieruje Kasą przy pomocy - między innymi - dyrektorów oddziałów regionalnych oraz kierowników placówek terenowych. Z kolei zadania, sposób tworzenia, zakres działania oraz terytorialny zasięg działania, strukturę oddziału regionalnego i podległych mu placówek terenowych regulował i reguluje obecnie § 5 statutu.

Według § 5 statutu stanowiącego załącznik do zarządzenia Ministra Polityki Społecznej z 26 lipca 2005 r., jednostkami organizacyjnymi KRUS powołanymi do bezpośredniej realizacji zadań z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników były oddziały regionalne i podległe im placówki terenowe. Prezes KRUS tworzył, przekształcał i likwidował oddziały regionalne i placówki terenowe oraz określał ich zakres działania i terytorialny zasięg działania. Zakres działania oraz terytorialny zasięg działania każdego oddziału regionalnego i każdej placówki terenowej Prezes Kasy określał w zarządzeniu o utworzeniu oddziału lub placówki. Strukturę oddziału regionalnego i podległych mu placówek terenowych Prezes Kasy określał indywidualnie dla każdego oddziału regionalnego w regulaminie organizacyjnym oddziału.

Z kolei § 5 statutu stanowiącego załącznik do zarządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 5 września 2007 r. stanowił, że oddziały regionalne oraz podlegające im placówki terenowe są jednostkami organizacyjnymi Kasy służącymi do bezpośredniej realizacji zadań z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników oraz innych zadań powierzonych Kasie do realizacji na podstawie odrębnych przepisów (ust. 1). Oddziały regionalne obejmują swoim zasięgiem działania obszar poszczególnych województw (ust. 2). Siedzibami oddziałów regionalnych są miasta będące siedzibą wojewody z wyjątkiem oddziałów regionalnych obejmujących swoim zasięgiem działania obszary województw śląskiego, lubuskiego i zachodniopomorskiego (ust. 3). Prezes Kasy tworzy, przekształca i znosi oddziały regionalne i placówki terenowe w drodze zarządzenia (ust. 4). Organizację wewnętrzną oraz szczegółowy zakres zadań poszczególnych oddziałów regionalnych i placówek terenowych, a także teryto-

rialny zasięg działania poszczególnych placówek terenowych obejmujący obszar jednej lub większej liczby gmin, Prezes Kasy określa w drodze zarządzenia (ust. 5). Jednocześnie § 5 ust. 6 statutu przewidywał, że Prezes Kasy może powierzyć wykonywanie niektórych zadań, o których mowa w ust. 1, oddziałowi regionalnemu lub placówce terenowej bez względu na ich właściwość terytorialną. Oznaczało to, że placówka terenowa, w której obszarze właściwości znajdowało się gospodarstwo rolne albo miał miejsce zamieszkania lub miejsce pobytu jego posiadacz, wcale nie musiała - zgodnie ze swoją właściwością terytorialną - ani wydać w imieniu Prezesa KRUS decyzji, ani reprezentować go w postępowaniu sądowym, ponieważ Prezes zawsze mógł powierzyć innej placówce terenowej pewne zadania, nawet poza jej właściwością terytorialną. Odnosząc powyższą regulację do stanu faktycznego rozpoznawanej sprawy można stwierdzić, że według § 5 ust. 6 statutu KRUS z 5 września 2007 r. Prezes Kasy mógł powierzyć Placówce Terenowej w B.-B. reprezentowanie go przed sądem ubezpieczeń społecznych w sprawie z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników, nawet jeśli zaskarżoną do sądu decyzję wydał z jego upoważnienia kierownik Placówki Terenowej w W. Pełnomocnik skarżącego nie wykazał w postępowaniu kasacyjnym, że było inaczej.

Wreszcie, § 5 statutu stanowiącego załącznik do zarządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 30 maja 2008 r. przewiduje, że oddziały regionalne oraz podlegające im placówki terenowe są jednostkami organizacyjnymi Kasy służącymi do bezpośredniej realizacji zadań z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników oraz innych zadań powierzonych Kasie do realizacji na podstawie odrębnych przepisów (ust. 1). Oddziały regionalne obejmują swoim zasięgiem działania obszar poszczególnych województw (ust. 2). Siedzibami oddziałów regionalnych są miasta będące siedzibą wojewody z wyjątkiem oddziałów regionalnych obejmujących swoim zasięgiem działania obszar województw zachodniopomorskiego, śląskiego i lubuskiego (ust. 3). Prezes Kasy tworzy, przekształca i znosi oddziały regionalne i placówki terenowe, w drodze zarządzenia, po zasięgnięciu opinii Rady Ubezpieczenia Społecznego Rolników (ust. 4). Prezes Kasy określa, w drodze zarządzenia, organizację wewnętrzną oraz szczegółowy zakres zadań oddziałów regionalnych i placówek terenowych, a także terytorialny zasięg działania placówek terenowych obejmujących obszar jednej lub większej liczby gmin (ust. 5). Prezes Kasy określa, w regulaminie organizacyjnym oddziału, strukturę organizacyjną oddziału regionalnego i podległych mu placówek terenowych (ust. 6). Także w obowiązującym statucie przewidziano, w

§ 5 ust. 7, że Prezes Kasy może powierzyć wykonywanie niektórych zadań, o których mowa w ust. 1, oddziałowi regionalnemu lub placówce terenowej bez względu na jej właściwość terytorialną.

Uzupełnieniem regulacji statutowych były i są regulacje regulaminowe. W regulaminie organizacyjnym Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stanowiącym załącznik do zarządzenia nr 133 Prezesa KRUS z 13 listopada 2007 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Kasie stwierdzono, między innymi, że Kasą kieruje Prezes przy pomocy - między innymi - dyrektorów oddziałów regionalnych i kierowników placówek terenowych, którzy są odpowiedzialni wobec Prezesa za całość spraw objętych ich zakresem działania (§ 5). Do kompetencji Prezesa należą w szczególności: podejmowanie decyzji w sprawach - między innymi - ustalania obowiązku ubezpieczenia, obejmowania i wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników oraz udzielanie pełnomocnictw lub upoważnień do działania w jego imieniu (§ 6). Do zadań oddziału regionalnego należy w szczególności reprezentowanie Kasy w postępowaniu sądowym dotyczącym odwołań od wydawanych decyzji (§ 24 ust. 3 pkt 11). Prezes Kasy może powierzyć niektórym placówkom terenowym wykonywanie zadań przypisanych oddziałom regionalnym, w placówkach tych zadania poszczególnych komórek określa § 24 (§ 26 ust. 6). Analogiczne regulacje dotyczące kompetencji Prezesa Kasy oraz zadań oddziałów regionalnych i placówek terenowych zawierał regulamin organizacyjny Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stanowiący załącznik do zarządzenia nr 175 Prezesa KRUS z 13 grudnia 2007 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Kasie. Także ten regulamin przewidywał, że do zadań oddziału regionalnego należy, między innymi, reprezentowanie Kasy w postępowaniu sądowym dotyczącym odwołań od wydawanych decyzji (§ 24 ust. 3 pkt 11) oraz że Prezes Kasy może powierzyć niektórym placówkom terenowym wykonywanie zadań przypisanych oddziałom regionalnym, w szczególności w zakresie określonym w § 24, czyli także w zakresie reprezentowania go w postępowaniu sądowym (§ 26 ust. 6).

Z przytoczonych wyżej regulacji, przewidzianych w § 26 ust. 6 regulaminów organizacyjnych KRUS z 13 listopada i z 13 grudnia 2007 r., wynikało, że Prezes Kasy mógł powierzyć Placówce Terenowej w B.-B. reprezentowanie go przed sądem ubezpieczeń społecznych w sprawie z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników, niezależnie od tego, kto wydał z jego upoważnienia decyzję zaskarżoną do sądu.

Pełnomocnik skarżącego nie wykazał, że w odniesieniu do decyzji stanowiącej przedmiot rozpoznania w niniejszej sprawie takiego upoważnienia nie było.

Zmiany w treści regulaminu nastąpiły dopiero w związku z wprowadzeniem regulaminu organizacyjnego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 134 Prezesa KRUS z 13 sierpnia 2008 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Kasie, w którym przewidziano, że do kompetencji Prezesa Kasy należy w szczególności udzielanie pełnomocnictw i upoważnień do działania w jego imieniu, w tym do wydawania decyzji w zakresie ubezpieczenia społecznego rolników (§ 6 ust. 2), do podstawowych zadań oddziału regionalnego należy, między innymi, reprezentowanie Kasy w postępowaniu sądowym dotyczącym odwołań od decyzji wydawanych przez Prezesa (§ 28 ust. 3 pkt 11) oraz że pracownicy placówek terenowych wydają decyzje w ramach imiennych upoważnień udzielonych im przez Prezesa (§ 30 ust. 6), nie przewidziano natomiast ogólnej możliwości powierzenia przez Prezesa niektórym placówkom terenowym wykonywania zadań przypisanych oddziałom regionalnym. Podkreślenia wymaga jednak, że regulamin z 13 sierpnia 2008 r. wszedł w życie już po wydaniu przez Sąd Apelacyjny wyroku z 22 lipca 2008 r., zaskarżonego skargą kasacyjną, a zatem nie ma on zastosowania do oceny możliwości powierzenia Placówce Terenowej KRUS w B.-B. - na podstawie ogólnego lub indywidualnego upoważnienia Prezesa KRUS - reprezentowania Prezesa w postępowaniu sądowym wszczętym w wyniku wniesienia odwołania od decyzji wydanej z upoważnienia Prezesa KRUS przez kierownika Placówki Terenowej w W.

Z przytoczonych powyżej przepisów (ustawy, statutów i regulaminów) wynika, że Prezes KRUS może być reprezentowany w postępowaniu sądowym przed sądem ubezpieczeń społecznych przez dowolną jednostkę organizacyjną KRUS - zarówno oddział regionalny jak i placówkę terenową, choć zasadą jest reprezentowanie go przez oddział regionalny. Wynika stąd domniemanie prawidłowej reprezentacji Prezesa KRUS w postępowaniu sądowym, jeżeli w sprawie występuje (działa) istniejący oddział regionalny albo istniejąca placówka terenowa. Pełnomocnik skarżącego nie przedstawił jakichkolwiek dowodów, a także przekonującego wyводу prawnego opartego na obowiązujących regulacjach prawnych, z których wynikałby brak możliwości reprezentowania Prezesa KRUS w postępowaniu w niniejszej sprawie po 6 września 2007 r. (czyli po przekształceniu Oddziału Regionalnego w B.-B.) przez Placówkę Terenową w B.-B. Sąd Najwyższy ze swej strony nie widział powodów, aby

takie dowody prowadzić z urzędu. W orzecznictwie przyjmuje się, że Sąd Najwyższy może w postępowaniu kasacyjnym przeprowadzić dowody dla ustalenia, czy nie zachodzi nieważność postępowania w drugiej instancji. Sąd Najwyższy może w tym zakresie dopuścić także dowód z urzędu, ale tylko w sytuacji wyjątkowej, która nie występuje wówczas, gdy domniemane uchybienie procesowe dotyczące strony przeciwnej w żaden sposób nie wpłynęło na uprawnienia strony skarżącej (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2006 r., I PK 124/06, OSNP 2008 nr 3-4, poz. 27). Z taką sytuacją mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie. Przytoczone wcześniej regulacje prawne pozwalały na przyjęcie domniemania, że Placówka Terenowa w B.-B. po 6 września 2007 r. i do 22 lipca 2008 r. działała w postępowaniu apelacyjnym w granicach upoważnienia do reprezentowania Prezesa KRUS w postępowaniu sądowym, a pracownicy tej placówki - działając na podstawie pełnomocnictwa procesowego udzielonego im w granicach art. 91 k.p.c. przez jej kierownika - byli należycie ustanowieni. Pełnomocnik skarżącego w żaden sposób domniemania tego nie obalił, a Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw prawnych dla ustalania z urzędu, czy Prezes KRUS nie podjął działań (czynności), które obalałyby domniemania wynikające z przytoczonych regulacji prawnych. Ekspozowane w skardze kasacyjnej przez pełnomocnika skarżącego ewentualne naruszenie właściwości terytorialnej po stronie reprezentujących pozwany organ rentowy (Prezesa KRUS) oddziałów regionalnych lub placówek terytorialnych KRUS nie mogły wpłynąć w jakikolwiek sposób na uprawnienia strony skarżącej.

Przede wszystkim jednak podkreślić należy, że brak jest podstaw do przyjęcia istnienia istotnych uchybień w kwestii reprezentacji pozwanego po stronie Sądu Apelacyjnego. We wrześniu 2007 r. doszło do przekształceń organizacyjnych w KRUS. Zarządzeniem nr 64 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z 6 września 2007 r. w sprawie zmiany struktury organizacyjnej KRUS ustalono, że w skład Kasy wchodzi 16 oddziałów regionalnych i określono ich siedziby (w przypadku województwa małopolskiego oddział regionalny miał mieć siedzibę w K.), a pozostałe dotychczas funkcjonujące oddziały regionalne - między innymi Oddział Regionalny w B.-B. - zostały przekształcone w placówki terenowe. Jednocześnie w zarządzeniu tym wyraźnie przewidziano (w § 2), że placówki terenowe powstałe z przekształcenia oddziałów regionalnych - a zatem także Placówka Terenowa w B.-B. - realizują zadania, jakie realizowały będąc oddziałami regionalnymi. Zarządzenie to weszło w życie z dniem podpisania, czyli 6 września 2007 r. (wielokrotnie powtarzane w skar-

dze kasacyjnej twierdzenia pełnomocnika skarżącego, że do przekształceń organizacyjnych powodujących likwidację Oddziału Regionalnego w B.-B. doszło z początkiem 2008 r. oraz że doszło do likwidacji oddziałów regionalnych i utworzenia w ich miejsce oddziałów wojewódzkich nie odpowiadają rzeczywistości). Z przytoczonego § 2 zarządzenia nr 64 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z 6 września 2007 r. w sprawie zmiany struktury organizacyjnej KRUS jednoznacznie wynika, że wolą Prezesa KRUS było powierzenie Placówce Terenowej w B.-B. dalszej realizacji tych samych zadań, jakie realizowała, będąc jeszcze Oddziałem Regionalnym w B.-B. Przeczy to tezie pełnomocnika skarżącego, że z chwilą tego przekształcenia Placówka Terenowa w B.-B. utraciła możliwość reprezentowania Prezesa KRUS w postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych w sprawie z odwołania od decyzji, która została wydana w czasie, gdy Oddział Regionalny w B.-B. miał w obszarze swojej właściwości terytorialnej Placówkę Terenową w W., której kierownik wydał z upoważnienia Prezesa KRUS zaskarżoną do sądu decyzję.

Potwierdzeniem powyższych wniosków - o braku wpływu przekształceń organizacyjnych na ewentualną nieważność postępowania - jest również pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z 8 czerwca 2000 r., II UKN 580/99, OSNAPiUS 2001 nr 23, poz. 698 oraz w postanowieniu z 16 maja 2002 r., II UKN 462/01, OSNP 2004 nr 1, poz. 11. W orzeczeniach tych Sąd Najwyższy przyjął, że zmiany we właściwości miejscowej oddziałów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie prowadzą do nieważności postępowania wskutek niewłaściwej reprezentacji organu rentowego (art. 379 pkt 2 k.p.c.), jeżeli przed sądem ubezpieczeń społecznych występuje oddział ZUS, który wydał zaskarżoną decyzję, choćby w chwili rozpoznania sprawy w drugiej instancji, oddział ten nie był już właściwy. Mimo że obydwa te orzeczenia dotyczą Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a nie Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, pogląd w nich wyrażony może być bezpośrednio odniesiony do sytuacji, z jaką mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie. Chociaż od 6 września 2007 r. nastąpiła zmiana właściwości terytorialnej oddziałów regionalnych KRUS, dalsze występowanie w sprawie - na etapie postępowania apelacyjnego - Placówki Terenowej w B.-B. powstałej z przekształcenia Oddziału Regionalnego w B.-B. nie prowadzi do nieważności postępowania, jeżeli zaskarżona decyzja została wydana przez kierownika placówki terenowej podległej w chwili jej wydania Oddziałowi Regionalnemu w B.-B.

W świetle powyższych rozważań, przedstawione przez pełnomocnika skarżącego istotne zagadnienie prawne, sprowadzające się do pytania, czy istnieje nieważność postępowania na etapie postępowania apelacyjnego - oceniana według art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. - gdy w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym „pozwana Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie miała organu powołanego do jej reprezentowania” - należy skomentować w ten sposób, że pozwany organ rentowy Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego mógł być reprezentowany w postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych przez jakikolwiek oddział regionalny albo placówkę terenową, której na podstawie § 5 ust. 6 statutu z 5 września 2007 r. i § 5 ust. 7 statutu z 30 maja 2008 r. oraz § 26 ust. 6 regulaminów organizacyjnych z 13 listopada i 13 grudnia 2007 r. mógł powierzyć wykonywanie niektórych zadań, o których mowa w § 5 ust. 1 statutu i § 24 regulaminu organizacyjnego, bez względu na jej właściwość terytorialną. Pełnomocnik skarżącego nie wykazał w skardze kasacyjnej lub w jej uzupełnieniu, że w rozpoznawanej sprawie sytuacja taka (powierzenia przez Prezesa KRUS Placówce Terenowej w B.-B. reprezentowania go przed sądem ubezpieczeń społecznych w niniejszej sprawie) nie miała miejsca - tymczasem z § 2 zarządzenia nr 64 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z 6 września 2007 r. w sprawie zmiany struktury organizacyjnej KRUS jednoznacznie wynika, że do czasu zakończenia postępowań sądowych wszczętych przed przekształceniami organizacyjnymi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i przed zmianą właściwości terytorialnej poszczególnych oddziałów regionalnych i podległych im placówek terenowych Prezesa KRUS powinna reprezentować w postępowaniu sądowym ta placówka terytorialna powstała z przekształcenia oddziału regionalnego, na której obszarze działania została wydana - z upoważnienia Prezesa KRUS - decyzja w sprawie wymienionej w art. 36 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, zaskarżona następnie do sądu ubezpieczeń społecznych.

Nie można wyprowadzać nieważności postępowania - jak to czyni pełnomocnik skarżącego - tylko z tego faktu, że chociaż przed Sądem pierwszej instancji Prezesa KRUS reprezentował Oddział Regionalny w B.-B., występujący za podległą mu Placówkę Terenową w W., której kierownik wydał z upoważnienia Prezesa KRUS zaskarżoną decyzję, to już przed Sądem drugiej instancji Prezesa KRUS powinien reprezentować Oddział Regionalny w K., „pod który” po przekształceniach organizacyjnych - od września 2007 r. - podlega Placówka Terenowa w W. Faktycznie, we

wrześniu 2007 r. uległy likwidacji niektóre oddziały regionalne (w tym Oddział Regionalny w B.-B.) i obecnie struktura organizacyjna KRUS opiera się na oddziałach regionalnych (a nie oddziałach wojewódzkich, jak twierdzi pełnomocnik skarżącego) obejmujących swoim zasięgiem działania obszar poszczególnych województw (z pewnością dlatego pełnomocnik skarżącego nieprawidłowo określa je jako „oddziały wojewódzkie”, choć nadal zachowały one nazwę „oddziały regionalne” zarówno w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników, jak i w statucie KRUS), w związku z czym od września 2007 r. nie istnieje już w B.-B. Oddział Regionalny KRUS, lecz jedynie Placówka Terenowa KRUS. Placówka ta była przez Sąd Apelacyjny powiadamiana o terminach rozpraw w dniach 17 stycznia 2008 r., 27 marca 2008 r. i 22 lipca 2008 r., a na rozprawach była reprezentowana przez pełnomocnika procesowego ustanowionego przez jej kierownika. Nie był natomiast o terminach rozpraw powiadamiany Oddział Regionalny KRUS w K., „pod który” - jak twierdził pełnomocnik skarżącego, choć twierdzenia tego w żaden sposób nie udowodnił - podlega obecnie Placówka Terenowa w W., której kierownik 2 czerwca 2005 r. wydał decyzję o wyłączeniu wnioskodawcy z ubezpieczenia społecznego rolników, będącą przedmiotem rozpoznania w niniejszej sprawie. Z faktów tych nie wynika jeszcze nieważność postępowania z przyczyn przewidzianych w art. 379 pkt 2 k.p.c. (jak twierdzi pełnomocnik skarżącego - z powodu braku organu powołanego do reprezentowania strony pozwanej lub nienależytego umocowania pełnomocnika). Placówka Terenowa KRUS w B.-B. nie jest organem pozwanego Prezesa KRUS, może natomiast reprezentować go w postępowaniach sądowych - na podstawie regulacji ustawowych (ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników), statutowych (statut KRUS) i regulaminowych (regulamin organizacyjny KRUS).

Powołane przez pełnomocnika skarżącego postanowienie Sądu Najwyższego z 20 maja 1987 r., I CZ 59/87, LEX nr 8827, nie ma jakiegokolwiek związku z ewentualnym problemem reprezentacji pozwanego Prezesa KRUS w niniejszej sprawie. Zgodnie z tezą tego postanowienia, z chwilą podjęcia w toczącej się sprawie cywilnej czynności procesowych za Państwowy Zakład Ubezpieczeń przez oddział wojewódzki tego Zakładu zamiast wskazanego w pozwie inspektoratu, z którego działaniem wiąże się będące przedmiotem sporu roszczenie, pisma i orzeczenia sądowe adresuje się i doręcza bezpośrednio tylko do oddziału wojewódzkiego. Teza tego postanowienia nie odpowiada sytuacji procesowej istniejącej w rozpoznawanej sprawie. Gdyby w sprawie tej - przed Sądem Apelacyjnym - podjął czynności w toczącej

się sprawie Oddział Regionalny (a nie Oddział Wojewódzki) w K., „pod który” - według niepotwierdzonych w żaden sposób twierdzeń pełnomocnika skarżącego - podlega obecnie Placówka Terenowa w W., której kierownik wydał z upoważnienia Prezesa KRUS zaskarżoną decyzję, wówczas można byłoby mówić o ewentualnej nieważności postępowania (jednak tylko na podstawie art. 379 pkt 5 k.p.c., a nie na podstawie art. 379 pkt 2 k.p.c.), będącej następstwem niezawiadomienia Oddziału Regionalnego w K. o kolejnych rozprawach przed Sądem Apelacyjnym. Tymczasem Oddział Regionalny w K. nie podjął żadnych czynności w toczącej się sprawie, a czynności te podejmował aż do zakończenia postępowania przed Sądem Apelacyjnym Oddział Regionalny w B.-B. przekształcony we wrześniu 2007 r. w Placówkę Terenową w B.-B. Skoro z przytoczonych wcześniej przepisów statutowych i regulaminowych wynika, że każdy oddział regionalny i każda placówka terenowa mogły w czasie toczącego się postępowania apelacyjnego w niniejszej sprawie (zakończonego wyrokiem Sądu Apelacyjnego z 22 lipca 2008 r.) reprezentować Prezesa KRUS w postępowaniu sądowym, a pełnomocnik skarżącego nie wykazał, że w rozpoznawanej sprawie reprezentowanie Prezesa KRUS przed Sądem Apelacyjnym przez Placówkę Terenową w B.-B. naruszało któryś z przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, statutu KRUS albo regulaminu organizacyjnego KRUS (wprost przeciwnie, z przepisów tych wynikała jednoznacznie możliwość reprezentacji w tym czasie Prezesa KRUS przez Placówkę Terenową w B.-B.), to zarzut nieważności postępowania okazał się całkowicie chybiony. Placówkę Terenową KRUS w B.-B. w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym reprezentował pełnomocnik tej placówki należycie umocowany (ustanowiony) przez kierownika tej placówki.

Pełnomocnik skarżącego błędnie przyjął założenie, że skoro w postępowaniu przed Sądem Okręgowym działał Oddział Regionalny KRUS w B.-B., to również w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym powinien działać oddział regionalny, a nie placówka terenowa, tymczasem w postępowaniu apelacyjnym działała Placówka Terenowa w B.-B., powstała z przekształcenia Oddziału Regionalnego w B.-B. w Placówkę Terenową w B.-B. Tego rodzaju zmiana organizacyjna - polegająca na swojej degradacji rangi jednostki organizacyjnej w strukturze Kasy - nie może być jedyną przyczyną nieważności postępowania. Błędne oznaczenie w wyroku Sądu Apelacyjnego strony pozwanej podlega sprostowaniu z urzędu na podstawie art. 350 k.p.c. (w chwili wydawania zaskarżonej skargą kasacyjną wyroku nie istniał już bowiem Oddział Regionalny w B.-B., a w postępowaniu apelacyjnym za pozwany organ ren-

towy pisma procesowe składała i czynności procesowe podejmowała Placówka Terenowa w B.-B., co wynika z treści złożonych przez nią pism procesowych). Okoliczność, że Placówka Terenowa w B.-B. poczynając od września 2007 r. jest równorzędna Placówce Terenowej w W., której kierownik wydał zaskarżoną decyzję i której podlega terytorialnie wnioskodawca, nie może być rozważana w kategoriach nieważności postępowania opisanych w art. 379 pkt 2 k.p.c. Placówka Terenowa w B.-B. jest istniejącą jednostką organizacyjną KRUS, która mogła do 22 lipca 2008 r. podejmować działania (wydawać decyzje i dokonywać czynności procesowych) w imieniu Prezesa KRUS. Pełnomocnik skarżącego nie wykazał w skardze kasacyjnej, że takich kompetencji ta jednostka organizacyjna Kasy nie posiadała. Zmiany właściwości terytorialnej jednostek organizacyjnych KRUS nie mogą być rozważane w kategoriach nieważności postępowania z przyczyn określonych w art. 379 pkt 2 k.p.c.

Wbrew zarzutom pełnomocnika skarżącego zaskarżony wyrok nie jest sprzeczny ani z postanowieniem Sądu Najwyższego z 20 maja 1987 r., I CZ 59/87, LEX nr 8827 ani z uchwałą Sądu Najwyższego z 8 lipca 2008 r., III CZP 154/07, OSNC 2008 nr 12, poz. 133.

2. Chybione są zarzuty kasacyjne dotyczące naruszenia przepisów postępowania, a mianowicie: art. 245 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c. i art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., co miało nastąpić przez odmowę przypisania mocy dowodowej dokumentowi prywatnemu w postaci porozumienia z 1 maja 2001 r. zawartego pomiędzy Jerzym S. prowadzącym działalność gospodarczą jako PPHU „D.” w S. oraz skarżącym Jacentym O. prowadzącym działalność gospodarczą jako „E.” sprzedaż detaliczna i hurtowa obuwia, wyrobów skórzanych, odzieży oraz działalność agencyjna, z którego miało wynikać, że od 1 maja 2001 r. skarżący świadczył na rzecz Jerzego S. usługi akwizytorskie, a zatem nie łączyła ich już umowa o pracę, lecz umowa prawa cywilnego, oraz odmowę przypisania mocy dowodowej wystawionym przez skarżącego Jacentego O. jako prowadzącego przedsiębiorstwo „E.” faktur VAT na rzecz Jerzego S. jako prowadzącego PPHU „D.” za usługi akwizycyjne, co miało dowodzić tego, że skarżący w ramach prowadzonej działalności gospodarczej świadczył na rzecz Jerzego S. w okresie od 1 maja 2001 r. do 30 kwietnia 2002 r. wyłącznie usługi akwizytorskie, nie pracując w tym okresie u niego w ramach stosunku pracy wynikającego z umowy o pracę, która wobec tego trwała jedynie od 8 maja 2000 r. do 30 kwietnia 2001 r.

W taki sposób uzasadnione zarzuty naruszenia art. 245 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c. i art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. uchylają się spod kontroli kasacyjnej. Sprowadzają się one bowiem w istocie do kwestionowania oceny dowodów dokonanej przez Sąd Apelacyjny według kryteriów określonych w art. 233 § 1 k.p.c. Dokumenty prywatne (art. 245 k.p.c.) podlegają bowiem takiej samej ocenie jak inne środki dowodowe (por. wyrok Sądu Najwyższego z 23 listopada 2005 r., II CK 232/05, LEX nr 188541, zgodnie z którym regulacja art. 245 k.p.c. i art. 253 k.p.c. nie wyłącza dopuszczalności, a nawet konieczności, dokonania oceny dokumentu prywatnego jako dowodu w sprawie, przy zastosowaniu zasad art. 233 § 1 k.p.c.), a ocena ta - zarówno sądu pierwszej jak i drugiej instancji - uchyla się spod kontroli w postępowaniu kasacyjnym.

Na uwzględnienie, a nawet samo rozważanie przez Sąd Najwyższy zasadności zarzutów odmowy dania wiary lub odmowy przypisania mocy dowodowej określonym środkom dowodowym nie pozwala jednoznaczna treść art. 398³ § 3 k.p.c., zgodnie z którym podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Tymczasem art. 233 § 1 k.p.c. reguluje wprost i bezpośrednio zasadę swobodnej oceny dowodów, co prowadzi do wniosku, że zarzut naruszenia tego przepisu nigdy nie może być podstawą skargi kasacyjnej. Zakres kompetencji jurysdykcyjnych sądu drugiej instancji, obejmujący rozważenie mocy dowodowej zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, nie jest objęty kognicją Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym. Pogląd ten jest ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Wykładnia art. 398³ § 3 k.p.c. prowadzi do wniosku, że chociaż nie wskazuje on żadnego konkretnego przepisu prawa procesowego, którego nie można powołać w ramach procesowej podstawy skargi kasacyjnej, to jednak łatwość identyfikacji zarzutów jako dotyczących „ustalenia faktów lub oceny dowodów” nie pozwala na rozważanie przez sąd kasacyjny naruszeń przepisów odnoszących się bezpośrednio do sfery faktów.

Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy między innymi w postanowieniu z 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 76, podnosząc w jego uzasadnieniu, że konstruując skargę kasacyjną i nadając jej charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia, ustawodawca dokonał istotnych zmian w stosunku do kasacji, wprowadzając specjalnego, ale jednak zwyczajnego środka odwoławczego, przysługującego w toku instancji od orzeczeń nieprawomocnych. Jedną z takich zmian konstrukcyjnych jest wyraźne ograniczenie podstaw kasacyjnych, bo chociaż skarga kasacyj-

na - zgodnie z art. 398³ § 1 k.p.c. - może być oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz na podstawie naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, to jednak podstawy te zostały w doniosły sposób zreformowane. W odniesieniu do Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich zaostrożono wymagania co do skutków, jakie spowodowały naruszenia prawa popełnione przez sąd drugiej instancji (art. 398³ § 2 k.p.c.), natomiast w stosunku do wszystkich podmiotów wnoszących skargę wyłączono możliwość oparcia skargi na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W ten sposób doszło do ścisłego zharmonizowania podstaw kasacyjnych z charakterem postępowania kasacyjnego i zakresem rozpoznania skargi, oznaczonym w art. 398¹³ § 2 k.p.c., a także do jednoznacznego określenia funkcji Sądu Najwyższego jako sądu prawa, sprawującego nadzór nad działalnością sądów powszechnych w zakresie orzekania (art. 183 ust. 1 Konstytucji). Ustawodawca wyszedł z założenia, że ustalaniem faktów i oceną dowodów powinny zajmować się sądy *meriti*, czyli sąd pierwszej i sąd drugiej instancji, natomiast Sąd Najwyższy jako sąd kasacyjny ma kontrolować prawidłowość zaskarżonych orzeczeń jedynie z punktu widzenia naruszeń prawa, z pominięciem - co do zasady - możliwości kontrolowania prawidłowości dokonanych ustaleń faktycznych.

Powyższe rozważania, mające na celu przypomnienie charakteru prawnego i istoty skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia były konieczne, ponieważ znaczna część uzasadnienia rozpoznawanej skargi została poświęcona uzasadnieniu zarzutu naruszenia art. 245 k.p.c. (przed odmową dania wiary porozumieniu zawartemu 1 maja 2001 r. przez Jacentego O. i Jerzego S. oraz fakturom VAT wystawionym przez Jacentego O.) oraz art. 233 § 1 k.p.c. Do zawartej w uzasadnieniu skargi argumentacji, sprowadzającej się przede wszystkim do kwestionowania dokonanych przez Sąd Apelacyjny ustaleń faktycznych i oceny zebranych dowodów, Sąd Najwyższy odnieść się nie może, a przy ocenie zasadności zarzutów naruszenia prawa materialnego jest związany dokonanymi ustaleniami (por. art. 398¹³ § 2 k.p.c., zgodnie z którym Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia).

3. Wreszcie, nie jest uzasadniony zarzut naruszenia prawa materialnego, a mianowicie art. 5a ust. 1 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), przez jego niezasto-

sowanie jako podstawy prawnej uwzględnienia odwołania skarżącego, co - zdaniem pełnomocnika skarżącego - miało nastąpić przez niewłaściwe zastosowanie oraz błędną wykładnię tego przepisu. W chwili wydawania zaskarżonej decyzji z 2 czerwca 2005 r., art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przewidywał, że rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej 1 rok, podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym, podlega nadal temu ubezpieczeniu. Rolnik lub domownik może podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu wówczas, gdy złoży Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych lub Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oświadczenie, że chce podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej, o ile spełnia w tym zakresie warunki określone w odrębnych przepisach. Przytoczony przepis był wielokrotnie przedmiotem wykładni w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Spośród wielu orzeczeń można przytoczyć choćby wyrok z 3 sierpnia 2006 r., II UK 254/05, OSNP 2007 nr 116, poz. 234, zgodnie z którym: „1. Rolnicze ubezpieczenie społeczne ustaje po upływie kwartału, w trakcie którego rolnik podjął zatrudnienie, jeżeli kontynuuje zatrudnienie po upływie tego kwartału. 2. Rolnik, który w kwartale wliczonym do okresu jednego roku poprzedzającego datę rozpoczęcia działalności, podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia, nie spełnia warunków z art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.).” Teza tego wyroku pasuje do sytuacji faktycznej i prawnej odwołującego się, ustalonej przez Sąd Apelacyjny. Zgodnie z tymi ustaleniami, odwołujący się od 15 sierpnia 1996 r. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy jako właściciel gospodarstwa rolnego o powierzchni 1,43 ha przeliczeniowych. W dniu 8 maja 2000 r. podjął zatrudnienie na podstawie umowy o pracę w wymiarze 1/4 etatu i aż do 30 kwietnia 2002 r. pozostawał w stosunku pracy z Jerzym S. jako pracodawcą na stanowisku kierowcy zaopatrzeniowca. Ponadto - poczynając od 1 maja 2001 r. - odwołujący się podjął działalność gospodarczą, której przedmiotem były pośrednictwo, handel, import-export oraz transport. Z chwilą podjęcia zatrudnienia na podstawie umowy o pracę - choćby w niepełnym wymiarze czasu pracy - odwołujący się z mocy ustawy zaczął podlegać ubezpieczeniu społecznemu z tytułu tego zatrudnienia.

Zgodnie bowiem z art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze

zm.), obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby fizyczne, które są pracownikami. Według art. 11 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, obowiązkowo ubezpieczeniu chorobowemu podlegają osoby wymienione w art. 6 ust. 1 pkt 1 (czyli pracownicy), a według art. 12 ust. 1 tej ustawy, obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3 (wyłączenia te nie dotyczą pracowników), osoby podlegające ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Pracownicy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od dnia nawiązania stosunku pracy do dnia ustania tego stosunku (art. 13 pkt 1 tej ustawy). Biorąc pod uwagę ustalenia faktyczne Sądu Apelacyjnego - którymi Sąd Najwyższy był związany w postępowaniu kasacyjnym - należało przyjąć, że odwołujący się podlegał w okresie od 8 maja 2000 r. (gdy podjął zatrudnienie na podstawie umowy o pracę w wymiarze 1/4 etatu) do 30 kwietnia 2002 r. (gdy zatrudnienie to ustało) obowiązkowo z mocy ustawy ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu przewidzianym w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych jako pracownik, czyli z tytułu zatrudnienia na podstawie stosunku pracy. W tym okresie nie miał możliwości dokonania wyboru między ubezpieczeniem społecznym rolników a ubezpieczeniem społecznym pracowników, ponieważ ubezpieczenia regulowane ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych wyprzedzają ubezpieczenia rolnicze. Dodatkowo potwierdzają to przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, na przykład art. 7 ust. 1, który (w brzmieniu obowiązującym w czasie zatrudnienia odwołującego się na podstawie umowy o pracę) przewidywał, że ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny, jeżeli nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu i nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty. Odwołujący się od 8 maja 2000 r. do 30 kwietnia 2002 r. podlegał innemu ubezpieczeniu społecznemu - z tytułu zatrudnienia na podstawie stosunku pracy.

Przedmiot rozpoznania w niniejszej sprawie wyznaczała zaskarżona decyzja z 5 czerwca 2005 r., w której stwierdzono ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w stosunku do odwołującego się z tej przyczyny, że nie spełniał warunku zawartego w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ponieważ podejmując pozarolniczą działalność gospodarczą w dniu 1 maja 2001 r., nie podlegał co najmniej jeden rok ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy, albowiem od 8 maja 2000 r. podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia na podstawie sto-

sunku pracy (jako pracownik). Tymczasem art. 5a wyraźnie przewidywał, że tylko rolnik, który podlegając ubezpieczeniu rolniczemu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej 1 rok, podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą, nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym, podlega nadal temu ubezpieczeniu. Odwołujący się podjął pozarolniczą działalność gospodarczą - od 1 maja 2001 r. - będąc pracownikiem (od 8 maja 2000 r. do 30 kwietnia 2002 r.), co jednoznacznie wykluczało możliwość skorzystania przez niego z ubezpieczenia rolniczego, a po stronie organu rentowego (Prezesa KRUS) stanowiło podstawę do wyłączenia go z ubezpieczeń rolniczych (stwierdzenia ustania ubezpieczenia społecznego na podstawie art. 3a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników).

Zgodnie z art. 3a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ustanie okoliczności uzasadniających podleganie ubezpieczeniu w rozumieniu tego przepisu oznacza nie tylko ustanie przesłanek pozytywnych (na przykład zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej), lecz także wystąpienie przesłanek negatywnych (na przykład objęcie innym ubezpieczeniem społecznym - w tym ubezpieczeniem z tytułu zatrudnienia na podstawie stosunku pracy). W obu wypadkach rolnicze ubezpieczenie społeczne ustaje z końcem kwartału, w którym wystąpiły te okoliczności, a nie w dacie ich wystąpienia. Dlatego rolnik podejmujący zatrudnienie w trakcie kwartału następującego po okresie podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników podlega nadal temu ubezpieczeniu do końca kwartału. Po upływie tego kwartału, jeżeli zatrudnienie jest kontynuowane, rolnicze ubezpieczenie społeczne ustaje. Tego rodzaju regulacja wynika z zasady ustalania w jednostkach kwartalnych zarówno okresów uprawniających do świadczeń przewidzianych w ustawie, jak i okresów podlegania ubezpieczeniu. Skoro ubezpieczenie z innego tytułu następuje z chwilą spełnienia warunków do objęcia tym ubezpieczeniem, może wystąpić sytuacja, że w niewielkim przedziale czasowym (do końca kwartału) okresy ubezpieczenia rolniczego pokrywają się z innym ubezpieczeniem. Podleganie ubezpieczeniu rolniczemu do końca kwartału równoległe z innym ubezpieczeniem nie ma dla rolnika żadnych ujemnych skutków, w szczególności w zakresie wysokości składki. Zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników obowiązek opłacania składki powstaje z pierwszym dniem kwartału, w którym powstało ubezpieczenie, a ustaje z ostatnim dniem kwartału, w którym ustało ubezpieczenie (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 23 lutego 2005 r., III UK 213/04, OSNP 2005 nr 18, poz. 293). Z kolei art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników miał w stosunku do odwołują-

cego się zastosowanie do okresu obejmującego drugi kwartał 2001 r., ponieważ w tym okresie wnioskodawca podjął pozarolniczą działalność gospodarczą; datę podjęcia tej działalności Sąd Apelacyjny ustalił na 1 maja 2001 r.

Przepis art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ma zastosowanie do rolnika, który spełnia kumulatywnie następujące przesłanki: 1) podlega ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, 2) nieprzerwanie co najmniej przez 1 rok, 3) podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą, 4) nie jest pracownikiem i nie pozostaje w stosunku służbowym w chwili podjęcia tej działalności. W niniejszej sprawie spełniona nie została niewątpliwie czwarta z wymienionych wyżej przesłanek, albowiem podjęcie przez odwołującego się pozarolniczej działalności gospodarczej (od 1 maja 2001 r.) nastąpiło w czasie, gdy był pracownikiem (od 8 maja 2000 r. do 30 kwietnia 2002 r.). Zarówno brzmienie art. 5a ustawy, jak i jego sens normatywny nakazują przyjąć, że obejmuje on swym zakresem wyłącznie te sytuacje faktyczne, w których adresat tego przepisu podejmuje, czyli rozpoczyna działalność gospodarczą w czasie, gdy podlega ubezpieczeniu rolników w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej przez 1 rok. Uprawnienie do kontynuowania rolniczego ubezpieczenia społecznego na podstawie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przysługuje rolnikowi, który podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą po upływie roku nieprzerwanego trwania ubezpieczenia rolniczego w pełnym zakresie, czyli obowiązkowego ubezpieczenia emerytalno-rentowego określonego w art. 16 oraz wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego określonego w art. 7 ust. 1. Obowiązek ubezpieczenia powstaje w chwili spełnienia warunków do objęcia ubezpieczeniem, jeżeli nie występują okoliczności wyłączające obowiązek ubezpieczenia. Jako jedną z tych okoliczności powołane przepisy wymieniają podleganie innemu ubezpieczeniu społecznemu, w szczególności ubezpieczeniu z tytułu zatrudnienia na podstawie stosunku pracy. Sąd Apelacyjny ustalił i ocenił, że odwołujący się podlegał ubezpieczeniu społecznemu uregulowanemu ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych (art. 6 ust. 1 pkt 1) i w związku z tym istniały podstawy do stwierdzenia ustania ubezpieczenia społecznego rolników, co znajduje potwierdzenie w ustalonej podstawie faktycznej i w prawidłowo zinterpretowanych i zastosowanych przepisach prawa materialnego.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

=====